

Nr 189.

Godkänd av första kammaren den 13 maj 1927.
Godkänd av andra kammaren den 13 maj 1927.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättningsbyggnad för flottan.

(Statsutskottets utlåtande nr 91.)

Till Konungen.

Uti en till riksdagen avlåten, den 24 februari 1927 dagtecknad proposition, nr 145, har Eders Kungl. Maj:t, under åberopande av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över försvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att dels besluta, att ersättningsbyggnad av krigsfartygsmateriel, omfattande nybyggnad av en hangarkryssare, två jagare, fyra vedettbåtar och tre undervattensbåtar, skall äga rum under budgetåren 1927—1933, samt att under samma tid skola utföras ritnings- och förberedande konstruktionsarbeten för ett pansarskepp, dels ock för flottans ersättningsbyggnad för budgetåret 1927—1928 anvisa ett extra reservationsanslag av 8 160 000 kronor.

I proposition (nr 20) till 1924 års riksdag föreslog Eders Kungl. Maj:t riksdagen besluta, bland annat, att under tiden 1924—1929 skulle äga rum ersättningsbyggnad av krigsfartygsmateriel, omfattande nybyggnad av fyra jagare, tre torpedundervattensbåtar och två motortorpedbåtar. Med anledning härav anmälde riksdagen i skrivelse den 5 juni 1924 (nr 288), att riksdagen — som beträffande de fartygstyper, vilka borde anskaffas, anslöte sig till Eders Kungl. Maj:ts förslag — beslutat, att ersättningsbyggnad av krigsfartygsmateriel, omfattande nybyggnad av två jagare, två torpedundervattensbåtar och två motortorpedbåtar, skulle äga rum under tiden 1924—1929. I riksdagsskrivelsen framhölls tillika, att riksdagen därmed icke tagit slutgiltig ståndpunkt till de närmaste årens nybyggnadsprogram för flottan.

Kostnaderna för den av riksdagen sålunda beslutade ersättningsbyggnaden hava beräknats till sammanlagt 23 720 000 kronor. Härav hava hittills anvisats följande belopp, nämligen:

för budgetåret 1924—1925	kronor 3 500 000:—
» » 1925—1926	» 5 600 000:—
» » 1926—1927	» 7 100 000:—

I det vid 1925 års proposition (nr 50) angående försvarsväsendets ordnande fogade statsrådsprotokollet över försvarsärenden förordade dåvarande chefen för försvarsdepartementet en utökning av det utav 1924 års riksdag fastställda programmet för flottans ersättningsbyggnad, men ansåg departementschefen det till fyllest, därest 1927 års riksdag fattade beslut i ärendet. Ett dylikt uppskjutande av avgörandet kunde så mycket hellre av departementschefen förordas, som därigenom bereddes rådrum för en förnyad undersökning av hela ersättningsbyggnadsfrågan.

Första särskilda utskottet vid 1925 års riksdag anförde i sitt utlåtande (nr 1) över försvarspropositionen, att utskottet biträdde departementschefens uppfattning, att en förnyad undersökning rörande den för vidmakthållande av kustflottan nödvändiga ersättningsbyggnaden borde företagas, och att resultatet av denna undersökning borde föreläggas senast 1927 års riksdag.

Sedan jämlikt av Eders Kungl. Maj:t den 18 juni 1925 lämnat bemyndigande tillkallats sakkunniga för att inom departementet biträda med verkställande av ifrågavarande utredning hava de sakkunniga den 17 december 1926 avgivit betänkande och förslag rörande ersättningsbyggnad för flottan (Statens offentliga utredningar 1926: 34).

Över de sakkunnigas betänkande hava yttranden avgivits av marinförvaltningen, chefen för marinstaben, högste befälhavaren över kustflottan samt flygstyrelsen.

I sitt berörda betänkande hava de sakkunniga inledningsvis framhållit, att de funnit sin uppgift vara att, med utgångspunkt från den förutsättningen, att flottan skulle vidmakthållas vid den totala styrka och effektivitet, densamma enligt 1925 års försvarsbeslut avsetts att erhålla, utreda frågan om flottans — speciellt kustflottans — ändamålsenliga sammansättning i anseende till såväl fartygsslag och fartygstyper som antalet fartyg samt på grundval härav framlägga förslag till ett ersättningsbyggnadsprogram.

I anslutning till detta uttalande rörande innebörden av det uppdrag, som lämnats de sakkunniga, hava dessa utarbetat en *plan för sjöstyrkornas organisation*. På grundval härav har därefter det *ersättningsbyggnadsprogram* uppgjorts, som det åvilat de sakkunniga att framlägga. Slutligen hava de sakkunniga verkställt vissa beräkningar rörande de årliga *personal-, övnings- och underhållskostnader*, som skulle bli en följd av att de sakkunnigas förslag bleve förverkligat.

Departementschefen har i ärendet anført följande:

»Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, hava de sakkunniga utgått ifrån, att vidmakthållandet av flottan vid den styrka och effektivitet, som denna enligt 1925 års försvarsbeslut avsetts att erhålla, måste anses utgöra den förutsättning, på vilken den av statsmakterna åsyftade utredningen i ersättningsbyggnadsfrågan borde grundas. Jag biträder härutinnan de sakkunnigas uppfattning.

För vinnande av planmässighet i ersättningsbyggnaden och för ernående av en riktig uppskattning av det årliga genomsnittsbelopp, som kräves för

fartygsbeståndets förnyelse, hava de sakkunniga ansett erforderligt, att såsom mål för byggnadsverksamheten fixeras en viss sammansättning av sjöstyrkorna, i främsta rummet kustflottan. Ersättningsbyggnaden förutsättes nämligen äga rum i första hand för kustflottan, under det att lokalstyrkornas fartygsbestånd framdeles, liksom hittills varit fallet, avses att om sättas huvudsakligen genom överföring av fartyg från kustflottan. Den såsom önskvärd ansedda sammansättningen av kustflottan bliver därför i så måtto utslagsgivande för behovet av nybyggnadsanslag, att det är med ledning av anskaffningskostnaderna för de i kustflottan ingående fartygen, ävensom av fartygens livslängd i kustflottan, som det för flottans förnyelse erforderliga årliga genomsnittsbeloppet — flottans totala årskvot — bör beräknas. Liksom de sakkunniga håller jag före, att man genom att sålunda upprätta en plan för flottans ändamålsenliga sammansättning erhåller en säkrare grundval för utarbetande av ett nybyggnadsprogram, än om man inskränker sig till att undersöka, vilka fartyg, som under den närmaste tiden böra ersättas, samt lämnar ersättningsbyggnadsfrågan i övrigt helt öppen. Jag vill dock erinra därom, att — såsom även av de sakkunniga framhållits — en dylik för sjöstyrkornas organisation uppgjord plan, som avses att ligga till grund för en ersättningsbyggnadsverksamhet på lång sikt, med sannolikhet behöver i anledning av ändrade förhållanden tid efter annan revideras, samt att därav givetvis i sin tur kan bliva en följd, att jämförelser befinnas böra vidtagas i det ursprungliga nybyggnadsprogrammet.

I fråga om flottans allmänna uppgifter hava de sakkunniga inledningsvis angivit vissa synpunkter, mot vilka jag icke har något att erinra. De sakkunniga hava därefter underkastat frågan om för våra förhållanden lämpliga fartygsslag och fartygstyper en ingående undersökning samt uppgjort följande plan för kustflottans sammansättning:

- 4 pansarskepp,
- 8 jagare,
- 8 vedettbåtar,
- 9 undervattensbåtar, därav 3 av typ A och 6 av typ B, samt
- 1 hangarkryssare.

Den årliga genomsnittskostnaden för omsättning av en sålunda sammansatt kustflotta har med nuvarande priser beräknats till 10 873 000 kronor. De sakkunniga hava härvid, såsom närmare framgår av vad förut anförts, funnit sig kunna beträffande vissa fartygsslag räkna med något högre livslängder än som hittills ansetts lämpligt.

Vad särskilt angår den av de sakkunniga föreslagna hangarkryssaren, har den kombination av uppgifter, som avsetts för detta fartyg, synt mig lämplig. Jag kan alltså icke dela flygstyrelsens uppfattning, att ifrågavarande fartyg ej borde få avses jämväl för flygtjänsten ovidkommande uppgifter.

Med anledning av de erinringar, som från myndigheternas sida riktats emot den av de sakkunniga förordade hangarkryssartypen, har, såsom förut nämnts, inom marinförvaltningens ingenjöravdelning uppgjorts ett nytt förslag till hangarkryssare, vilket i åtskilliga avseenden skiljer sig från det

tidigare framlagda förslaget. De huvudsakliga skiljaktigheterna mellan de bägge förslagen framgå av de utav marinmyndigheterna och flygstyrelsen i ämnet avgivna yttrandena, för vilkas innehåll redogörelse lämnats i det föregående. Särskilt tillåter jag mig framhålla dels det senast uppgjorda förslagets överlägsenhet i avseende å fartygets fart och sjöduglighet ävensom därutinnan, att torpedbestyckning kunnat inrymmas i fartyget, dels ock den enligt sistnämnda förslag avsedda lämpligare uppställningen av såväl flygplan som artilleripjäser. Vid den granskning, jag underkastat ifrågavarande bägge förslag, har jag i likhet med myndigheterna kommit till den uppfattningen, att det senast framlagda förslaget är att förorda.

Såsom ett totalomdöme om den av de sakkunniga framlagda planen för kustflottans sammansättning anser jag mig kunna uttala, att berörda organisationsplan, såvitt nu kan bedömas, är väl lämpad att tjäna såsom grundval för beräklandet av den för fartygsmaterielens förnyelse erforderliga årskvoten samt för uppgörandet av ett ersättningsbyggnadsprogram för flottan. Beträffande samtliga fartygstyper gäller härvid givetvis, såsom också av myndigheterna framhållits, att det vid ifrågakommande nybyggnader bör i varje särskilt fall noggrant undersökas, huruvida icke ytterligare förbättringar eller av utvecklingen eljest betingade förändringar i avseende å vederbörande fartygstyper kunna vidtagas inom ramen av den beräknade kostnadssumman. Enligt vad marinförvaltningens och högste befälhavarens över kustflottan yttranden giva vid handen, synes mig vidare den möjligheten icke vara utesluten, att, efter det ytterligare erfarenheter på området vunnits, proportionen mellan torpedundervattensbåtar samt kombinerade torped- och minundervattensbåtar lämpligen befines i fortsättningen böra ändras därhän, att ett större antal av undervattensbåtarna, än som av de sakkunniga föreslagits, konstrueras såsom enbart torpedundervattensbåtar, dock med iakttagande av att den beräknade kostnaden därigenom icke överskrides.

Vidkommande högste befälhavarens över kustflottan förslag om utökning av det enligt de sakkunnigas organisationsplan i kustflottan ingående antalet fartyg med en kryssare och fyra vedettbåtar, skulle härigenom, liksom också genom det av flygstyrelsen förordade ersättandet av hangarkryssaren med två dylika fartyg av mindre typ, uppstå en icke oväsentlig ökning av den beräknade årskvoten, varför jag ej finner mig kunna biträda berörda förslag.

Vad härefter angår de livslängder för olika slag av stridsfartyg, varmed de sakkunniga ansett sig kunna räkna, hava visserligen från myndigheternas sida uttalats betänkligheter mot den ökning av livslängderna, som de sakkunnigas förslag innebär i jämförelse med hittills i sådant hänseende tillämpade beräkningsgrunder. Med hänsyn till vad de sakkunniga i ämnet anfört och under av dem angivna förutsättningar synas mig emellertid de ökade livslängderna kunna läggas till grund för beräkningen av årskvotens belopp.

Med den sammansättning av kustflottan, som av de sakkunniga föreslagits, och med tillämpning av de utav dem förordade grunderna för beräklandet

av fartygsslagens livslängd i sjöstyrkorna skulle, sedan den avsedda organisationen blivit fullt genomförd, antalet fartyg i lokalstyrkorna bliva jämförelsevis ringa. Emellertid är att märka, dels att vart och ett av dessa fartyg skulle komma att besitta ett avsevärt mycket högre stridsvärde och betydligt större sjöduglighet än motsvarande i lokalstyrkorna nu ingående enheter, dels ock att för fyllande av vissa på lokalstyrkorna ankommande uppgifter bestyckade handelsfartyg kunna och böra tagas i anspråk. Med avseende å sistberörda möjlighet att utfylla lokalstyrkorna får jag erinra om de förbättringar i hjälpfartygsorganisationen, som otvivelaktigt kunna genomföras tack vare tillkomsten av den nästlidet år antagna fartygsuttagningsslagen.

Det ersättningsbyggnadsprogram, som framlagts av de sakkunniga, omfattar en tidrymd av 10 år, räknat från ingången av budgetåret 1928—1929. Jag bortser härvid från, att enligt de sakkunnigas förslag redan å riksstaten för budgetåret 1927—1928 skulle anvisas medel, förutom för avslutandet av den år 1924 beslutade ersättningsbyggnaden, jämväl för påbörjandet i viss mindre utsträckning av det nya byggnadsprogrammet.

Emellertid hava de sakkunniga — bland annat med hänsyn till att den minskning i totala kostnader för försvaret, som avsetts att vinnas genom 1925 års beslut i försvarsfrågan, beräknats först så småningom under loppet av några år kunna ernås — funnit sig böra uppdelna tioårsperioden i två femårs-skeden, varvid förutsatts, att under det första skedet skulle komma att årligen utgå ett ersättningsbyggnadsanslag, något understigande årskvoten, mot det att anslaget under det senare skedet skulle i ungefär motsvarande grad ökas utöver årskvoten. Under första skedet skulle byggas 1 hangarkryssare, 2 jagare, 4 vedettbåtar, 1 undervattensbåt av typ A och 2 undervattensbåtar av typ B, varjämte för utförande av ritnings- och förberedande konstruktionsarbeten för ett pansarskepp skulle anvisas ett belopp av 100 000 kronor. Under andra skedet skulle byggas 1 pansarskepp, 2 jagare, 4 vedettbåtar och 4 undervattensbåtar av typ B.

Kostnaderna för flottans ersättningsbyggnad under budgetåret 1927—1928 samt under därpå följande 10 budgetår hava beräknats sålunda:

å nästkommande budgetårs riksstat dels för slutförande av 1924 års program 7 520 000 kronor, dels för påbörjande av en undervattensbåt 300 000 kronor, dels för påbörjande av torpedtillverkningen för i det nya ersättningsbyggnadsprogrammet ingående fartyg 300 000 kronor, dels ock för ritnings- och förberedande konstruktionsarbeten för nya fartygstyper 40 000 kronor, tillhoppa 8 160 000 kronor eller samma belopp, som för ändamålet beräknats i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag,

för vart och ett av budgetåren 1928—1933 9 198 000 kronor samt

för vart och ett av budgetåren 1933—1938 11 880 000 kronor.

Uppdelningen av byggnadsperioden i två skeden, på sätt de sakkunniga föreslagit, är enligt min mening redan av förut omförmälda statsfinansiella skäl till fullo motiverad. Såsom ytterligare skäl för den föreslagna uppdelningen hava de sakkunniga angivit den tveksamhet, grundad på ovissheten

i fråga om utvecklingen av sjöstridskrafterna inom oss närliggande stater, som utövade ett stort inflytande på försvarsrevisionens förslag och åt vilken också under de sakkunnigas överläggningar givits uttryck, särskilt vid behandlingen av frågan om pansarskeppen. Härutinnan ansluter jag mig till de sakkunniga. Emellertid vill jag i detta sammanhang även erinra om den tvekan, som vissa myndigheter i sina över de sakkunnigas betänkande avgivna yttranden befunnits hysa, huruvida, sedan den första divisionen kombinerade torped- och minundervattensbåtar färdigställets, ytterligare en division sådana båtar bör byggas under det senare femårsskedet, eller om i stället då bör byggas en division torpedundervattensbåtar. Jämväl vad de hörda myndigheterna i nyssberörda avseende anfört finner jag värt beaktande. Jag förutsätter därför, att före övergången till det senare byggnadsskedet verkställs undersökning, som också av de sakkunniga antagits bliva tid efter annan erforderlig, huruvida med hänsyn till utvecklingens krav och då föreliggande förhållanden en revision av ersättningsbyggnadsprogrammet kan anses påkallad. Denna min ståndpunkt hindrar mig icke att förorda förslaget i vad det avser utförande under första skedet av förberedande ritnings- och konstruktionsarbeten för ett pansarskepp, varförutan möjligheten att utföra det föreliggande byggnadsprogrammet jämlikt de sakkunnigas förslag kunde äventyras.

Det av de sakkunniga förordade ersättningsbyggnadsprogrammet synes i övrigt icke giva anledning till erinran. Byggnadsperiodens längd synes lämpligt vald, likaså den inbördes ordning, vari de olika nybyggnaderna i stort sett föreslagits att komma till utförande. Den utvidgning av byggnadsprogrammet med ytterligare två jagare, som av marinförvaltningen och högste befälhavaren över kustflottan ifrågasatts, kan jag däremot med hänsyn till därmed förenade avsevärda kostnadsökningar icke tillstyrka.

Vad slutligen beträffar de beräkningar rörande personal-, övnings- och underhållskostnader, som av de sakkunniga verkställts under förutsättning, att den av dem förordade organisationen av sjöstridskrafterna förverkligades, vill jag erinra därom, att med dessa beräkningar endast avsetts att giva ett ungefärligt begrepp om de ekonomiska konsekvenserna av de sakkunnigas förslag i avseende å de mera betydande årliga utgifterna för sjöförsvaret. Vad de sakkunniga i detta sammanhang anfört angående möjligheterna att reducera kostnaderna för sjökrigsmaterielens underhåll genom vidtagande av ändringar i grunderna för fartygens rustning synes mig värt allt beaktande.»

Vad till en början beträffar det i propositionen framlagda förslaget, att kustflottan skall bestå av 4 pansarskepp, 8 jagare, 8 vedettbåtar, 9 undervattensbåtar samt 1 hangarkryssare, torde böra uppmärksammas, att samtliga ifrågavarande fartygsslag med undantag av hangarkryssaren, redan nu ingå i kustflottan. Den av Eders Kungl. Maj:t till byggnad ifrågasatta hangarkryssaren är av en ny, inom marinförvaltningens ingenjersavdelning konstruerad typ och utgör en förbättring av de sakkunnigas förslag till hangarkryssare. På grund av de sakkunnigas och vederbörande myndigheters bestämda uttalande om behovet av och fördelen för kustflottan av att äga ett

dylikt snabbgående fartyg samt med hänsyn till de förbättringar av typen, som sålunda åstadkommits och som väsentligt ökat dess stridsvärde, har riksdagen ansett, att hangarkryssaren bör ingå bland de fartyg, vilka bilda kustflottan. Mot Eders Kungl. Maj:ts förslag i övrigt beträffande sammansättningen av kustflottan har riksdagen icke funnit anledning till erinran.

Riksdagen har i likhet med departementschefen intet att erinra mot det ersättningsbyggnadsprogram, som av de sakkunniga framlagts, och ansluter sig således beträffande den del av detsamma, ifråga om vilken beslut nu bör fattas, till vad departementschefen och de sakkunniga härom uttalat.

Eders Kungl. Maj:ts förslag i avseende å fördelningen av kostnaderna under byggnadsperioden 1927—1933 har riksdagen jämväl ansett sig böra godkänna.

Det för slutförandet av 1924 års byggnadsprogram erforderliga beloppet, 7,520,000 kronor, torde böra anvisas att utgå under budgetåret 1927—1928. Likaledes i enlighet med Eders Kungl. Maj:ts förslag anser riksdagen, att under nämnda år medel böra beräknas för påbörjandet av det nya byggnadsprogrammet med av Eders Kungl. Maj:t äskade 640,000 kronor, varav 40,000 kronor avses för ritnings- och konstruktionsarbeten. Genom att medel redan för detta budgetår ställas till förfogande för påbörjandet av de i det nya programmet ingående fartygen kan arbetsstyrkan vid flottans varv i Karlskrona bibehållas. Särskilt anslag för uppehållande av driften vid varvet synes alltså icke, såsom under föregående budgetår varit fallet, behöva anvisas å riksstaten.

För de återstående åren av byggnadsperioden 1927—1933 torde böra beräknas, att medelsanvisning sker med det av Eders Kungl. Maj:t föreslagna beloppet, 9,198,000 kronor. Beträffande åter den byggnadsperiod, som tager sin början med budgetåret 1933—1934, synas de definitiva kostnaderna för denna period för närvarande icke kunna fixeras med hänsyn till den avsevärda tid, som återstår, innan den senare byggnadsperiodens arbeten skola påbörjas.

I övrigt har Eders Kungl. Maj:ts förslag icke givit riksdagen anledning till särskilt uttalande.

På grund av vad riksdagen sålunda anfört får riksdagen anmäla, att riksdagen

dels beslutat, att ersättningsbyggnad av krigsfartygsmateriel, omfattande nybyggnad av 1 hangarkryssare, 2 jagare, 4 vedettbåtar och 3 undervattensbåtar, skall äga rum under budgetåren 1927—1933, samt att under samma tid skola utföras ritnings- och förberedande konstruktionsarbeten för ett pansarskepp;

dels ock för *flottans ersättningsbyggnad* för budgetåret 1927—1928 anvisat ett extra reservationsanslag av 8,160,000 kronor.

Stockholm den 13 maj 1927.

Med undersätlig vördnad.